

Eskişehir Sanayi Kongresi Konuşması**TÜSİAD Yönetim Kurulu Başkanı Orhan Turan****7 Haziran 2022**

İş Dünyasının Saygıdeğer Temsilcileri, Değerli Konuklar,

TÜSİAD Yönetim Kurulu adına hepinizi saygıyla selamlıyorum. Sosyo-ekonomik gelişmişlik açısından ülkemizin en önemli şehirlerinden birisi olan Eskişehir’de, ekonomiyi ve geleceği konuşacağımız bu paylaşımlı platformda sizlerle bir arada bulunmanın mutluluğunu yaşıyorum.

Konuşmak, paylaşmak ve ortak akıl üretmek, bugünlerde en çok ihtiyaç duyduğumuz eylemler. Zira iki yıl süren pandeminin ve bağlantılı şoklarının ardından, artık yepyeni bir dünyadayız. Bu yeni dünyada her birey, her kurum ve her ülke kendi geleceğini tayin edecek stratejileri geliştirmek zorunda. Bunun için de öncelikle değişimi kavramamız, anlamlandırmamız ve yönetmemiz gerekiyor.

Mayıs ayında uluslararası yayın yapan haftalık iş dünyası gazetesi The Economist’in bu gerçeğe anlam katan kapağını muhtemelen birçoğunuz görmüştür. Küresel riskleri ve tehditleri simgeleyen buğday başaklarında kurukafa simgesi ile oluşan görsel, olağandışı bir Mayıs ayı yaşadığımızı haber verdi.

Haberin içeriği ise endişe vericiydi. Rusya ve Ukrayna arasında yaşanan savaşın, dünyada bir gıda krizini tetikleyebileceğini belirtiyordu. Rusya ve Ukrayna, dünya ticareti yapılan buğdayın yüzde 28’ini, arpanın yüzde 29’unu, mısırın yüzde 15’ini ve ayçiçek yağının yüzde 75’ini sağlıyor. Yalnızca Ukrayna’nın gıda ihracatı 400 milyon insanı besleyecek kaloriyi sağlıyor. Savaş bu tedarikler kesintiye uğrattı.

Yılın başından bu yana yüzde 53 oranında artan buğday fiyatları, Mayıs sonlarında yüzde 6 oranında daha arttı. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Antonio Guterres, aynı günlerde akut açlıktaki ani küresel artışa dikkat çekti ve ülkeleri gıda güvenliği konusunda acil eyleme çağırdı.

İklim değişikliği de mola vermeden yaşamı tehdit etmeye devam etti. Henüz mayıs ayında Kuzey yarıkürenin yüksek nüfus yoğunluğunu barındıran Hindistan ve Pakistan rekor yükseklikte sıcaklıklarla baş etmeye çalıştı.

Gelişmekte olan ekonomiler hanehalkı bütçelerinin yüzde 25’ini gıdaya ayırıyor. Sahra altı Afrika’da ise bu oran yüzde 40’a yükseliyor.

Öyle görülüyor ki, eşitsizlikler ve temel ihtiyaçlara erişimi zorlaştıran krizler, dünyanın yoksul kesimleri üzerinde ağır bir etki yapacak.

Tüm bu gelişmeler, iş dünyasının, profesyonellerinden girişimcisine, yatırımcısından ekonomistine kadar tüm mensuplarıyla sürdürülebilir bir geleceğin önündeki tehditlere odaklanmasını gerektiriyor. Atılacak doğru adımlarla bu riskin halen önlenabilir ve yönetilebilir olduğunu unutmamamız gerekiyor. Ekonomiye, sanayiye, ihracata, yeşil ve dijital dönüşümlere bakışımız da bu doğrultuda şekillenmeli.

Değerli konuklar,

Küresel ekonominin dalgalı görünümünde ülke ekonomimiz ne yazık ki önünde uzanan riskleri bertaraf edip, fırsatları değerlendirebilecek bir görünümünden uzakta seyrediyor.

Çalkantılı bir döneme yüksek kur, yüksek enflasyon ve artan hayat pahalılığı sarmalında giriyoruz. Eylül'den bu yana uygulamakta olduğumuz iktisadi politikalar çerçevesinde, enflasyonun öngörülebilirliği son derece zorlaşmış durumda.

Şiddetli global enflasyon ortamında ülke ekonomimizde sadece arz yanlı değil talep yanlı da bir enflasyon mevcut. Enflasyon oranımız yıllık yüzde 70'i aşmış durumda ve bu süreci besleyen dinamikler hafiflemenin aksine daha da enflasyonist olmaya devam ediyor.

Hali hazırdaki kur ve para politikası ekonomideki pek çok parametreyi de olumsuz etkiliyor. Enflasyon baskısı, şirketlerin her kalemdede maliyetlerini yükseltirken, ücretli kesim dahil olmak üzere toplumun tüm kesimlerinde yaşam standartlarını olumsuz etkiliyor.

Sene başında özellikle asgari ücrete yapılan yüksek zam oranına rağmen alım gücü hızla düşüyor. Geçen yıl özel sektörde pek çok şirket çalışanlarını enflasyondan korumak için inisiyatif aldı. Bununla birlikte doğru iktisadi politika adımları atılmadığında, maalesef sadece ücretlerde ayarlama yapmanın çalışanların refah artışına yeterli katkıyı sağlamadığını da görüyoruz.

İhracata dayalı büyümeyi temel alan ekonomi politikalarımızın sonuçları ise bu görünümü tamir etmekten maalesef uzak görünüyor. Yılın ilk çeyreğinde yıllık bazda yüzde 7,3 oranında büyüyen ekonomimizde ana kaynağın yatırım değil şiddetli tüketim olduğunu da görmekteyiz. Enflasyondan korunma refleksi, yani tüketicinin öne çekilmesi ilk çeyrekte büyümeye en yüksek katkının tüketim harcamalarından gelmesini sağladı.

Sürdürülebilir kalkınma açısından stratejik öneme sahip tarımda sınırlı bir büyüme gözlemlendi. İhracatta ise bir önceki yılın aynı çeyreğine göre yüzde 16,8'lik artış olmasına rağmen, Ticaret Bakanlığı'nın öncü verilerine göre Mayıs ayında dış ticaret açığı bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 157 artışla 10,7 milyar oldu. Rakamların dilinden baktığımızda dış ticaret açığımızın rekor düzeylere geldiğini gördük. Keza bu kapsamda süreç cari açığımızın daha da artarak 30 milyar doların üzerine çıkması ile sonuçlanacak.

Tüm bu göstergeler, politikalarımızı gözden geçirmemizi, kapsamlı değişiklikleri gündemimize almamızı gerektiriyor.

Değerli konuklar,

Politika adımları, sanayide, tarımda ve bir bütün olarak ekonomimizde sürdürülebilir kalkınmanın ve büyümenin temel taşlarını döşeyebilir. İş dünyasının temsilcileri olarak bizler de politika adımlarını cesaretlendirebilecek adımları atabilmeliyiz.

Avrupa Birliği ve gelişmiş ülke ekonomileri "ikiz dönüşüm" olarak tanımlanan yeşil dönüşümü ve dijital dönüşümü stratejilerinin odağına yerleştirmiş durumda. İkiz dönüşüm, entegre değer zincirlerinin sürdürülebilirliğini dijital teknolojiler ve sağlam bir veri çerçevesi aracılığıyla gerçekleştirmeyi

tasarlıyor. Büyüme ve verimlilik için yeni teknolojileri kullanarak inovatif iş modelleri yaratan etkin bir dijital dönüşümü sağlamak kritik önem kazanıyor.

Dijital teknolojileri en etkin şekilde kullanırken, aynı zamanda bu teknolojilerin yerelde geliştirilmesini sağlamak dijital dönüşüm sürecinin başarısı açısından önemli. Yeni nesil teknolojiler ve ölçek fark etmeksizin verimlilik ve katma değer artışında katalizör oluyor. Dijital dönüşümü başarıyla gerçekleştirmiş şirketlerin 2023 yılı itibarıyla küresel gelirin yarısından fazlasına katkı sağlaması bekleniyor. 2025 yılına kadar dünya çapında 64 milyar nesnelerin interneti cihazının kurulması; örneğin gıda perakendecilerinin beşte birinin gıda güvenliği için blok zincir altyapısı kullanması bekleniyor.

Tüm sektörlerde yenilikçi kullanım senaryoları sunmak amacıyla büyük verinin analizi ve yeni nesil kablosuz teknolojiler kritik bir rol oynuyor. Yapay zeka, artırılmış gerçeklik, blok zincir gibi yeni nesil teknolojilerin geliştirilmesi ve kullanılması verimlilikte ve yaratılan katma değer artışında katalizör oluyor. Bu gelişmeler değerlendirildiğinde şirketlerin dönüşüme açık ve inovatif olabilmesi, dijital kültür ve ekosistemi oluşturabilmeleri gereği daha da belirginleşiyor.

Dijitalleşme ekosistemini tesis edecek altyapının güçlendirilmesi, siber güvenliğin en üst seviyede sağlanması ve en önemli ticaret ortağımız olan AB'nin veri koruma alanındaki düzenlemelerine uyum sağlanması da öncelikli konulardır.

Değerli Konuklar,

Yeşil dönüşüm hedefleriyle oluşacak yapının getireceği fırsatlar yeni rekabet alanlarını içinde barındırıyor. Çevresel faydaları yanında yeşil dönüşüm süreçleri yeni iş modellerini, yeni istihdam alanlarını beraberinde getiriyor. Bugün en büyük mücadele alanlarımızdan biri iş gücümüzün becerilerini yeni istihdam dinamiklerine göre dönüştürmek. Yeşil ve dijital ekonomiye geçiş için insanın yetkinliklerinin gelişimini de önceliklendirmemiz gerekiyor. Öte yandan, sürecin başarısının anahtarlarından biri de yeşil dönüşümün gerektireceği politikaların etkilediği kesimler açısından adil geçişi teşvik eden stratejilerin kapsayıcı bir şekilde hayata geçirilmesi olacak.

Tarım ve sanayi, ikiz dönüşümü temel alan bir sıçramanın kendilerini gösterdiği iki saha olarak öne çıkabilir. Tarımsal üretimin sürdürülebilirliği ve gıda arzının güvenliği sadece üretim planlamalarını değil ekonomi politikalarını ve ilgili diğer sektörlerin dinamiklerini de derinden etkiliyor. Dünyada olduğu gibi ülkemizde de gıda fiyatlarının artışında etkili birçok önemli faktör var.

Tarımsal girdi fiyatlarındaki artışın yanı sıra pandemi süreci ve son olarak Rusya-Ukrayna savaşının yaşattığı tedarik zinciri kesintileri bu faktörlerin başında geliyor. Her yıl dünyada 1,3 milyar ton, ülkemizde ise 18 milyon ton gıdayı israf ediyoruz. Küresel olarak yaptığımız gıda israfı tarımsal üretimin üçte biri.

Gıda fiyatlarının artışında üretim maliyetlerindeki artış kadar iklim değişikliği kaynaklı gelişmeler de etkili. Küresel olarak sınırlı kaynaklarımızı tarım ve gıda sektöründe israfı azaltacak ve verimliliği artıracak şekilde kullanmaya olan ihtiyacımız bugün her zamankinden daha fazla.

Avrupa Birliği sürdürülebilir, döngüsel ve karbon nötr bir ekonomi tesis etme yönünde önemli adımlar atıyor. “Tarladan Çatala Stratejisi” bu anlamda kritik bir öneme sahip. Strateji, sürdürülebilir bir gıda sistemi yaratmak için

- Tarımsal üretimin çevre üzerindeki olumsuz etkisinin azaltılmasına;
- İklim değişikliği ve biyoçeşitlilik kaybıyla mücadeleyle;
- Gıda güvenliği ve güvenilirliğinin sağlanmasına ve
- Gıda atık ve kaybının önlenmesine işaret ediyor.

TÜSİAD olarak tarımsal üretimde katma değeri artıracak ve kaynak verimliliğine hizmet edecek sürdürülebilir tarım uygulamalarının çoğalmasını önemli görüyoruz. Bunun için tarımsal teknolojilerin geliştirilmesi, tarımda Ar-Ge ve inovasyonun üretici refahını gözeterek yaygınlaştırılması çok kıymetli. İklim değişikliği riskleri altında gıda güvenliği ve güvenilirliği için bütüncül çerçeveyi değer zincirinin tüm aktörleri için tesis etmeliyiz.

Değerli konuklar,

Yeşil dönüşüm, tarımın yanı sıra sanayiye de sürdürülebilir bir geleceğin yol haritasını çiziyor. Emisyonların azaltılması, düşük karbonlu ulaştırma, enerji dönüşümü, döngüsellik prensiplerinin içselleştirilmesi gibi çok geniş bir kapsamda sanayimizin dönüşümünü ele almalıyız. Karbon nötr olma ve sürdürülebilirlik amaçlarına odaklanmış bu politikalar yalnızca rekabet gücümüzü korumayacak, yatırım ortamının öngörülebilirliğini ve sürdürülebilir yatırımın ivmelendirilmesini de sağlayacak. Emisyon azaltımında en etkin mekanizmalardan olan Emisyon Ticaret Sistemi’ne yönelik ülkemizdeki çalışmaları; öngörülen AB Sınırdaki Karbon Düzenlemesi Mekanizmasının etkileri açısından da önemli görüyoruz. Bu noktada, öngörülecek karbon fiyatlandırma mekanizmalarından elde edilen gelirin tamamının yeşil dönüşüme aktarılmasının da önemini vurgulamak isterim.

Sanayinin dönüşümünü destekleyecek politikaları finansman, enerji, tedarik ve döngüsellik olmak üzere dört boyutta incelememiz gerektiğine inanıyorum.

Yeşil ve dijital dönüşüm ciddi bir finansman ihtiyacını beraberinde getiriyor. Bu ihtiyaca bir de Covid-19 pandemisinin yarattığı olumsuz etkilerin giderilmesi için gereken finansman eklendi. 2020 yılının Kasım ayında AB, finanse edeceği en büyük paket olan 1,8 trilyon Euro’luk bir yapıyı açıkladı. Bu paket temel olarak COVID-19 etkileri sonucu daha yeşil, daha dijital ve daha dirençli bir Avrupa’nın yeniden inşa edilmesine yardımcı olmayı hedefliyordu. AB bunun yanı sıra Ufuk Avrupa gibi Birlik Programları ile de Yeşil Mutabakat alanında Ar-Ge ve inovasyonda işbirliklerini cesaretlendirici fonlar oluşturuyor. En önemli dış ticaret ortağımız olan AB’nin bu adımlarını takip etmemiz ve sürdürülebilir finansmanı kolaylaştıracak önlemleri almamız günümüzde artık bir gerekliliktir.

Sanayinin dönüşümünde tedarik zincirinin sürdürülebilirliği için takip edebileceğimiz yol haritalarına da sahibiz. Geçtiğimiz aylarda açıklanan ve tedarik zincirlerindeki hak ihlallerinin önlenmesini hedefleyen AB Tedarik Zincirleri tasarısı bunun bir örneği. İnsan hakları ve çevre konuları bu tasarının gövdesini oluşturuyor. Hem AB ile yakın ticari ilişkilerimiz hem de AB tedarik zincirindeki kritik konumuz nedeniyle TÜSİAD olarak bu düzenlemeleri yakından takip ediyoruz. Hem büyük şirketlerimizin hem de

KOBİ'lerimizin bu alandaki farkındalığının ölçülmesi ve gerekli çalışmaların hayata geçirilmesi de gelecek dönem planlarımız arasında.

Sürdürülebilirlik ekseninde dönüşen yeni tedarik zincirlerinden ülkemiz şirketlerinin daha çok pay almasını temin etmek ve yeşil finansman imkanlarına erişimi sağlayacak altyapıyı tesis edebilmek adına Türkiye'de Çevre, Sosyal ve Yönetişim (ESG) kriterlerinin içselleştirilmesi de son derece önemli.

Değerli konuklar,

Yeşil dönüşüm değerleri açısından en önemli konulardan biri de enerjinin dönüşümü. Gerek ana sanayinin iş kollarını karbondan arındırmaya yönelik yatırımlarının gerekse küçük ölçekli üreticilerin enerji sistemlerini dönüştürmelerinin hızı, güçlü bir politika ve destek çerçevesi ile doğrudan ilişkili.

Uluslararası Enerji Ajansı'nın Net Sıfır senaryosuna göre, küresel ekonominin enerji yoğunluğu 2030'a kadar %35'e düşebilir. Bu değişim, yenilenebilir enerji, elektrifikasyon ve bireysel davranış değişiklikleri ile beraber enerji verimliliği uygulamalarını artırmak ile mümkün olacak. Yeşil dönüşümün gerçekleştirilmesindeki bu kritik rolünü dikkate alarak tüm sektörlerde enerji verimliliği planlamalarına hız vermeliyiz.

Yenilenebilir enerji ve enerji verimliliği potansiyelimizin azami seviyede kullanılması ve tüketime yakın üretimin desteklenmesi için teşvik uygulamalarını güçlendirmeli; düşük karbonlu enerji sistemlerinin finansmanına yönelik kanalları çeşitlendirmeliyiz.

Yeşil hidrojen ve dekarbonizasyona yönelik Ar-Ge odaklı özel destek programları yeşil dönüşümü hızlandıracaktır. Tüm bu alanlarda geliştirilecek kapasite arz güvenliğini sağlarken, iklim politikaları ile uyumlu, verimliliği tüm değer zincirinde artıran teknoloji odaklı bir dönüşüme de olanak tanıyacaktır.

Değerli konuklar,

Yeşil dönüşüm prensiplerinin sanayimizin dönüşümüne yol gösteren bir diğer önemli boyutu ise döngüsellik anlayışı. Döngüsellik çevresel, sosyal ve ekonomik faydaları beraberinde getiriyor. Döngüsel ekonomi yeni istihdam fırsatları yaratmakla kalmıyor, üretimin katma değerinin de artmasını sağlıyor.

Yeşil Mutabakatın en önemli bileşenlerinden birini Döngüsel Ekonomi Eylem Planı oluşturuyor. Eylem Planına uyumun sağlanması için mevcut mevzuatta ilgili değişikliklerin vakitlice yapılması önem taşıyor. "Sürdürülebilir ürün" yaklaşımı çerçevesinde üretimden lojistiğe, uçtan uca tedarik zincirinde gerekli aksiyonların acil ve koordineli bir şekilde alınması gerekiyor. İş dünyasının yeşil ekonomik sistemi işletmesinde kamu destek mekanizmaları önemli rol oynayacak.

Döngüsel ekonomi gündeminde önemli bir unsur olan plastik konusunda, Global Compact Türkiye, SKD Türkiye ve TÜSİAD'ın kurucusu olduğu İş Dünyası Plastik Girişimi kapsamında şirketlerin plastik kirliliğinin önlenmesine yönelik hedef belirleme ve gerçekleştirme sürecine katkı sağlıyoruz.

Değerli konuklar,

İşaret ettiğimiz tüm dönüşüm alanlarında bir boyut var ki, belki de hepsinden daha fazla odaklanmamızı gerektiriyor. İster tarımda, ister sanayide, ister eğitimde olsun, dönüşümü, onu şekillendiren ve yönlendiren “insan”dan bağımsız değerlendiremeyiz.

İnsanın dönüşümü ya da toplumsal dönüşüm olarak ifade edebileceğimiz dinamikler, özellikle pandemi ile birlikte hızlanarak yaşamlarımızı değiştirmeye devam ediyor. Dolayısıyla bir yandan yapısal konulardaki kırılganlıklarımıza odaklanırken diğer taraftan geleceğin çalışma hayatına, insan refahı anlayışına da hızla hazırlanmalıyız.

Bugün “iş dünyası” olarak tanımladığımız dünya esasında insan dünyası. İş yapma biçimleri dönüşürken, dünyada “beyaz yaka-mavi yaka” arasındaki ayrım azalıyor, farklı eğitim ve deneyime sahip ekiplerin, farklı kültürlerden bireylerin bir arada çalışması önem kazanıyor. Analitik, eleştirel ve çok yönlü düşünme başta olmak üzere farklı yetkinlikler ve becerilerle donatılmış işgücüne ihtiyaç da artıyor.

İşgücünün becerilerine kesintisiz yatırım yapmalı ve yaşam boyu öğrenmeyi odağa almalıyız. Gençlere 21. yüzyıl becerilerini kazandıracak şekilde eğitim sistemini güncellemek, mesleki ve teknik eğitimin kalitesini ve itibarını yükseltmek, girişimcilik ekosistemini desteklemek bu bütüncül politikanın ayrılmaz parçaları olmalı.

Toplumsal cinsiyet eşitliğine odaklanmadan bu dönüşüm sürecini başarıyla yönettik diyemeyiz. Toplumsal cinsiyet eşitliğini sosyal sorumluluk bakış açısıyla sınırlamadan kurumsal politikaların vazgeçilmez parçası haline getirmek gerekli.

Günümüz dünyasında şirketlerin başarısı, nitelikli, yetkinliği yüksek insan kaynağını kendisine çekmesiyle yakından ilişkili. Bir ülkenin zenginliği de ancak yetiştirdiği, ülkesinde tutabildiği ve ülkesine çekebildiği insanların yetkinliğine bağlı. Yetişmiş genç neslimiz çok kıymetli fakat üzülererek söylemeliyim ki en çok ihtiyacımız olan teknoloji, yazılım, bilim gibi alanlarda muazzam bir beyin göçü yaşamaktayız.

Ve biliyoruz ki bu insanların beklentilerini tek başına ekonomik koşullar da oluşturmuyor. İnsanımızın potansiyellerini, hayallerini gerçekleştirebileceği bir ülke iklimi yaratmak en büyük sorumluluğumuz. Fikirlerin hür ifadesi ve bu hürriyeti koruyan hukuk devleti anlayışı hayallerin gerçekleştirilebildiği bir iklimin olmazsa olmazıdır. Bu iklimi tesis etmeyi başaramazsak sadece insanımızı değil ülkemizin geleceğini de kaybedeceğimizin bilincinde olmalıyız.

Değerli konuklar,

Geçen yıl 50. Yıl projemiz olan “Yeni bir anlayışla geleceği inşa” çalışmamızı kamuoyuyla paylaşmıştık. Bu çalışmadaki en önemli vurgu şuydu. Bir ülkenin refahının asıl belirleyicisi artık ne yer altı kaynakları ne fiziksel sermaye ne de ucuz emeğe dayalı üretimdir. Günümüzde refahın asıl belirleyicisi bir ülkenin maddi olmayan kaynaklarıdır.

Biz bu maddi olmayan kaynakları kısaca “insan, bilim ve kurumlar” olarak özetledik. Yani,

- insanın yetkinliklerinin geliştirilmesi;
- bilim-teknoloji ve inovasyona önem verilmesi;
- ekonomiden demokrasiye tüm alanlarda güvenilir ve kapsayıcı kurumlar ve kuralların yerleşmesi.

Ancak ve ancak bu üç unsorda eş zamanlı ilerleme kaydettiğimiz takdirde sürdürülebilir kalkınmayı başarabiliriz. Çalışmamız, bu alanların her birinde atılması gereken adımları da içeren bir yol haritası niteliğinde.

Hedefimiz;

- ekonomik olarak gelişmiş,
- uluslararası alanda saygın,
- toplumsal olarak eşitlikçi ve adil,
- yeşil dönüşümü başarmış çevreci bir Türkiye olmaktadır.

Bu çalışmayı gençler, farklı STK'lar, Anadolu'da iş insanları gibi toplum kesimleri ile paylaşmaya başladık ve buna devam edeceğiz.

Gerek ülkemizin gerekse dünyanın geleceğini şekillendirmekteki sorumluluğumuzun yüksek olduğu bu günlerde, istişarenin ve fikir paylaşımının önemini bizlere bir kez daha gösteren bu kıymetli etkinliğe katılımlarınız için bir kez daha hepinize teşekkür ediyorum.

Bu etkinliğin dünyadaki dönüşümü doğru anlamlandırmak için hepimize ilham vermesini diliyorum.

Hepinizi sevgi ve saygıyla selamlıyorum.